

Основи суспільно-географічного районування

Виконала
Студентка 41 групи
Максьома Анастасія

План

1. Розвиток вчення про економічний район;
2. Фактори та принципи районування;
3. Види районування;
4. Стадії розвитку району;
5. Сучасна сітка суспільно-географічного районування;
6. Наукове та практичне значення суспільно-географічного районування;
7. Суспільно-географічне районування і державна регіональна політика.

1. Розвиток вчення про економічні райони

Суспільно-економічне районування є науково обґрунтований поділ країни на економічні райони для кращої територіальної організації виробництва і управління господарством.

Суспільно-географічні райони історично склалися або формувалися в процесі розвитку продуктивних сил і об'єктивно виражають територіальний поділ праці.

Найбільш проблемним у сучасному районуванні є ступінь відповідності виділених районів.

Перше районування території України було здійснене у Vст. До н. е. Геродот виділив три широтні смуги:

- Причорноморсько-Приазовська з розвинутими ремісничими і торговельно-портовими центрами;
- Степова і лісостепова зони з товарним зерновим господарством;
- Північна позаскіфська без розвинутого товарного виробництва.

Пріоритет у розробці суспільно-географічного районування належить російським вченим.

Вперше **Татіщев** наголосив на територіальній диференціації господарства Росії і розробки районування з урахуванням розміщення народностей.

I пол. XIX ст. - Арсен`єв виділив 10 провінцій на території Росії за розвитком промисловості і якістю земель. На території України було виділено 2 провінції — Карпатська і Степова.

80 — 90 рр. XIX ст. - С.П. Семенов-Тяншанський поділив території Росії смуги, з яких 3 знаходилися на території України.

М. Драгоманов, С. Рудницький поділили територію України на Правобережжя, Лівобережжя та Південну Україну.

20 — ті рр. XX ст. на території України виділяли 20 районів.

Остання схема економічного районування СРСР була створена в 1963 році. Дана схема включала 19 районів, з яких три виділялися в межах території України — *Донецько-Придніпровський, Південно-Західний та Південний.*

Районування є одним із способів характеристики території країни, шляхом її поділу на частини, кожна з яких вважається індивідуальною, неповторною порівняно з іншими такими частинами.

До 70-х рр. ХХ ст. райони називали *економічними*.

В 1972 році економічні райони стали називати *суспільно-географічним*.

Суспільно-економічний або суспільно-географічний район — це частина території країни, яка характеризується своєрідною спеціалізацією в територіальному поділі праці, а також особливостями природно-ресурсного потенціалу, господарського освоєння в історичному аспекті та перспективами в соціально-економічному розвитку.

2. Фактори та принципи районування

Фактори районування:

- Рівень розвитку географічного поділу праці;
- Характер внутрішніх і зовнішніх зв'язків;
- Рівень розвитку матеріально-технічної бази;
- Рівень освоєності території (наявність необхідних умов і ресурсів як матеріальної основи діяльності людини);
- Наявність трудових ресурсів з певними трудовими навичками, кваліфікацією праці та етнічними особливостями;
- Рівень урбанізованості території;
- Рівень розвитку соціальної інфраструктури

Принципи районування:

- Об'єктивна суспільна цілісність території, що базується на взаємопов'язаності всіх компонентів суспільства;
- Перспективність діяльності людини, що дозволяє пов'язати інтереси району з державними;
- Міжрайонна спеціалізація, що характеризується вигідними зовнішніми зв'язками;
- Вигідність місцеположення;
- Єдність соціально-економічного районування і адміністративно-територіального устрою;
- Врахування історико-географічних особливостей українських земель, національного та етнічного складу населення;

3. Види суспільно-географічних районів.

1. Міжгалузеві об'єднують декілька видів діяльності на різних рівнях територіальної спільності. Прикладом таких утворень є агропромислові, лісо-промислові, транспортно-економічні та інші райони.

2. Галузеві є обов'язковою передумовою встановлення меж інтегральних суспільно-географічних районів.

Галузевий суспільно-географічний район — територія з підвищеною концентрацією виробництва продукції чи послуг відповідної галузі.

3. Інтегральні райони відображають просторову взаємодію всіх компонентів суспільно-географічних комплексів на певній території

4. Комплексні райони — цілісна ланка господарства країни, яка характеризується певною спеціалізацією і комплексно пропорційним розвитком діяльності людини.

За масштабом:

1. *Макрорайони* (включають декілька областей);
2. *Мезорайони* (включає господарські комплекси адміністративних областей);
3. *Мікрорайони* включають локальні суспільно-географічні комплекси — внутрішньобластні, окремих місцевостей, вузлів, центрів і пунктів, що сформувалися на базі великих, середніх і малих міст та інших населених пунктів.

4. Стадії розвитку суспільно-географічного району

(за М.М. Колосовським)

1. Резервні території зі слабким розвитком продуктивних сил, незначною участю в ГПП.

Головна ознака - великий природо-ресурсний потенціал; невизначеність господарської спеціалізації; територіальне входження до складу сусідніх розвинутих районів за принципом транспортно-географічного положення.

2. Початкового господарського розвитку, де створюються на базі існуючих ресурсів територіально-виробничий комплекс районного масштабу, але використання природних ресурсів має вибіркового характеру, що позначається початковими формами розселення і господарського розвитку;

3. Значного господарського розвитку, де вже склалися великі промислові вузли і транспортні магістралі з прилеглими до них економічно освоєними смугами; решта їх території поступово втягується у господарську діяльність;

4. Потужного господарського розвитку, де вже сформувалися великі господарські комплекси, але окремі їх ланки перебувають в процесі розвитку або лише запроектовані.

5. Сучасна сітка суспільно-географічного районування

Єдиної затвердженої державної сітки районування не існує.

На сьомому з'їзді Українського географічного товариства у 1996 р. була запропонована і введена до шкільної програми схема Пістуна М.Д.

Вона включає такі суспільно-географічні райони:

- Донецький
- Придніпровський;
- Столичний;
- Північно-Східний;
- Причорноморський;
- Карпатський;
- Подільський;
- Центральний;
- Північно-Західний.

Суспільно-економічне районування

Масштаб 1:12 000 000

ЕКОНОМІЧНІ РАЙОНИ

- Північно-Західний
- Столичний
- Північно-Східний
- Карпатський
- Подільський

- Центральний
- Придніпровський
- Донецький
- Причорноморський

6. Наукове і практичне значення суспільно-географічного районування

- Система районування відображає ТПП, тому районоутворення є важливою умовою регіонального управління господарства;
- Раціональна територіальна організація продуктивних сил в економічних районах сприяє більш повному використанню трудових і матеріальних ресурсів природної сировини та підвищення ефективності виробництва;
- Районування є науковим інструментом довгострокового прогнозування та планування розміщення продуктивних сил;
- В межах суспільно-економічних районів забезпечується раціональна спеціалізація, комбінування і кооперування виробництва;
- Суспільно-економічне районування є засобом удосконалення адміністративно-територіального устрою держави;
- Суспільно-економічний район є основою глибокого соціально-географічного вивчення держави;

- Районування має використовуватися для прогнозування розвитку продуктивних сил, для виявлення основних територіальних диспропорцій і для визначення перспектив подальшого розвитку країни;
- На основі аналізу проблем районування господарства країни відбувається формування цілісної державної регіональної політики.

7. Суспільно-географічне районування і державна регіональна політика

Регіональна політика — це діяльність держави, спрямована на забезпечення комплексного економічного, політичного, соціального, демографічного, екологічного, науково-технічного і культурного розвитку окремих територій країни.

Необхідність розробки та реалізації державної регіональної політики зумовлює наявність значних відмінностей у розвитку окремих регіонів.

Суб`єкти державної регіональної політики:

- Президент та його адміністрація (департамент у справі управління територією);
- Кабінет Міністрів (Міністерство економіки, в якому діє департамент регіональної політики);
- Верховна рада (Комітет місцевого самоврядування);
- Центральні та місцеві органи виконавчої влади;
- Органи місцевого самоврядування;

Об'єктами державної регіональної політики виступають:

- *Території, управління у межах яких здійснюється органами виконавчої влади та місцевого самоврядування;*
- *Одиниці адміністративно-територіального устрою (АРК, адміністративні області, міста республіканського підпорядкування, адміністративні райони, міста обласного підпорядкування);*
- *Одиниці вторинного поділу (суспільно-географічне районування, Чорнобильська зона відчуження, прикордонні смуги, зони екологічної катастрофи);*

Механізми державної регіональної політики:

ПРЯМІ: - Юридичні закони;
- Економічні засоби (перерозподіл капіталовкладень).

НЕПРЯМІ: - Надання різних пільг;
- Створення вільних або спеціальних економічних зон (були створені в середині 90-х років для підтримки проблемних регіонів (Сиваш, Закарпатська область));
- Створення єврорегіонів разом з прикордонними регіонами інших країн (Буг, Нижній Дунай, Слобожанщина);

Завдання державної регіональної політики:

- Реструктуризація економіки в окремих регіонах з надмірною концентрацією підприємств важкої промисловості і напруженою екологічною ситуацією;
- Розвиток експортних та імпортозамінних виробництв у регіонах, де для цього є сприятливі умови;
- Нарощення масштабів виробництва товарів народного споживання;
- Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва;
- Створення нових робочих місць;
- Покращення екологічної ситуації;
- Розміщення в Україні індустрії відпочинку і оздоровлення;
- Впровадження активної регіональної демографічної політики з метою припинення депопуляції населення, стримування масштабів його еміграції;
- Поступове істотне підвищення рівня життя населення, шляхом розширення сфери його зайнятості, забезпечення гарантованого рівня доходів населення в регіонах, доступу до безплатної освіти і медичного обслуговування і підтримання державою процесів збереження та відродження його духовної культури.